

Docentenhandleiding

Derde Kamer - Handboek Politiek 1

De Derde Kamer der Staten-Generaal is een interactief lesprogramma over politiek voor leerlingen van groep 7 en 8.

Wij raden aan om het lesprogramma in de week van Prinsjesdag te starten. Prinsjesdag is een belangrijke dag voor de Nederlandse politiek, want het betekent het begin van het nieuwe parlementaire jaar. Een goede aanleiding om in de klas aandacht te besteden aan politiek en democratie. Maar u kunt het lesprogramma ook op een ander moment in het jaar gebruiken.

Het lespakket

Het lespakket bestaat uit 4 lessen, iedere les neemt ongeveer 1 uur in beslag.

Een les bestaat uit de volgende onderdelen:

- Filmpje + introductie (10 minuten)
- Opdrachten in Handboek Politiek (20 minuten)
- Debatspel (30 minuten)

Er zijn 4 thema's:

1 Prinsjesdag

3 Verkiezingen

2 Wie is de baas?

4 Democratie

Het lespakket eindigt met het slotdebat bij thema 4.

Leerdoelen

Dit lespakket sluit aan bij de volgende kerndoelen voor het primair onderwijs:

- **Kerdoel 3** (Nederlandse taal): De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.
- **Kerdoel 36** (oriëntatie op jezelf en de wereld): De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Specifieke leerdoelen voor het lespakket:

- Leerlingen kennen de basisprincipes van de Nederlandse democratie (zoals verkiezingen, de rol van de Eerste Kamer en Tweede Kamer) en de betekenis van Prinsjesdag.
- Leerlingen weten dat Nederland niet altijd een democratie is geweest.
- Leerlingen leren debatvaardigheden aan, zoals: naar elkaar luisteren, inleven in het standpunt van een ander, argumenten formuleren en een standpunt verdedigen.

Benodigheden

- 1 docentenhandleiding met antwoordmodel
- 30 Handboekjes Politiek
- 30 wikkels (met naambordje, stembiljet en partijkleur)
- www.derdekamer.nl (filmpjes en informatie)
- timer
- voorzittershamer en spreekgestoelte

Vorbereiding

1. Zet het filmpje van de bijbehorende les klaar. Ga naar www.derdekamer.nl > Filmpjes > Filmpjes bij het lespakket
2. Schrijf de debatregels op het bord.
3. Zorg dat er computers beschikbaar zijn waar leerlingen informatie kunnen opzoeken.
4. Zorg voor een timer en hamer voor de voorzitter tijdens het debatspel. En maak een 'spreekgestoelte' waar de woordvoerders van het debat achter kunnen gaan staan.
5. Bedenk alvast 3 stellingen voor het debatspel (of laat leerlingen zelf stellingen bedenken).

Weinig tijd?

Heeft u minder tijd om aan het lespakket te besteden? Kies dan een van de onderstaande opties:

1. Behandel alle thema's van het lespakket en speel bij een van de thema's het debatspel.
2. Behandel enkele thema's van het lespakket en speel bij een van de thema's het debatspel.
3. Speel alleen het debatspel. Bedenk samen met de leerlingen 3 stellingen om over te debatteren.

Voorbeeldstellingen

Bij voorkeur bedenkt u zelf stellingen voor het debatspel, stellingen die aansluiten bij de actualiteit en de interesse van uw leerlingen. U kunt ook de leerlingen zelf een stelling laten bedenken.

Bij les 1 kunt u gebruik maken van enkele van onderstaande voorbeeldstellingen en thema's.

- **Onderwijs:**
  - Schooldagen duren voortaan tot 18.00 uur, vrijdag wordt een vrije dag.
  - Scholen worden afgeschaft, voortaan krijgt iedereen thuis les via de computer.
  - Kinderen moeten zelf kunnen bepalen wat ze leren op school.
- **Gezondheid:**
  - Snoepen op school moet verboden worden.
  - Scholen moeten verplicht lesgeven over gezond eten.
  - Sigaretten moeten verboden worden.
- **Zorgen voor elkaar (solidariteit):**
  - Elke leerling in groep 8 moet een dag helpen in een ziekenhuis of zorgcentrum.
  - Alle gevangenen moeten een asielhond of -kat krijgen om daarvoor te leren zorgen.
  - Kinderen met arme ouders mogen gratis op zwemles.
- **Andere mogelijke thema's voor stellingen:**
  - Veiligheid
  - Milieu
  - Ontwikkelingshulp

Debatregels

1. Respecteer elkaars mening; niemand is dom of gek om wat hij of zij vindt.
2. Laat elkaar uitspreken.
3. Bedenk echte argumenten. 'Ik vind het gewoon leuk' is niet genoeg om anderen te overtuigen.
4. Luister naar de voorzitter (juf of meester).
5. Ga staan als je iets wil zeggen.

Win een finaledebat in de Eerste Kamer

Met een verslag van het slotdebat maakt uw klas kans op een finaleplek in het grote Derde Kamer finaledebat. In dit finaledebat strijden leerlingen van verschillende scholen met elkaar in de echte Eerste Kamer onder leiding van Kamerleden.

Spelregels

- Wijs een paar leerlingen aan om de stelling van het slotdebat op te sturen naar redactie@derdekamer.nl.
- De leerlingen moeten in de mail de argumenten geven waarmee ze de stelling verdedigen.
- Laat de leerlingen een verslag maken van het debat, de stelling en de argumenten.
- De inhoud van de stelling en de argumenten worden beloond, maar we kijken ook naar de creativiteit.
- Een zelfbedachte stelling geeft extra punten.
- In hun e-mail moeten de leerlingen verder het volgende vermelden: de naam van de school, plaats van de school, de naam van de leerkracht, het aantal leerlingen en een telefoonnummer.

Finaledebat

Het finaledebat vindt plaats op een vrijdag in november 2016. Voor busvervoer en lunch wordt gezorgd. Kortom, een geheel verzorgd uitstapje naar het Binnenhof.

Meedoen?

Meedoen kan tot 14 oktober 2016. Stuur de inzending naar redactie@derdekamer.nl. De winnaars krijgen uiterlijk eind oktober bericht.

Alvast in de sfeer komen? Bekijk op www.derdekamer.nl de filmpjes van de finaledebatten van voorgaande jaren.

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal het filmpje 1: Prinsjesdag
Ga naar www.derdekamer.nl > Filmpjes > Filmpjes bij het lespakket.
2. Deel de Handboekjes Politiek 1 uit. Leerlingen zien aan de binnenkant van de wikkel bij welke politieke fractie ze horen. Laat de leerlingen in groepjes bij hun eigen fractie gaan zitten.

Tip:

De troonrede wordt op Prinsjesdag live uitgezonden door de NOS tussen 13.00 en 14.00 uur. Terugkijken via www.nos.nl kan natuurlijk ook.

15 minuten: Handboek Politiek

3. Geef leerlingen een kwartier de tijd om opdracht 1 t/m 7 van thema 1 in het Handboek Politiek te maken.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

10 minuten: Voorbereiding debatspel

5. Geef iedere fractie een eigen stelling.
6. Schrijf de drie stellingen op het bord.
7. Geef de fracties 10 minuten de tijd om hun stelling voor te bereiden en argumenten op te schrijven in het Handboek Politiek.

20 minuten: Debatspel

8. Leg bij aanvang van het debat de debatregels uit (deze staan ook aan de binnenkant van de wikkel om het Handboek Politiek):
  - Respecteer elkaars mening; niemand is dom of gek om wat hij of zij vindt.
  - Laat elkaar uitspreken.
  - Bedenk echte argumenten. 'Ik vind het gewoon leuk' is niet genoeg om anderen te overtuigen.
  - Luister naar de voorzitter (juf of meester).
  - Ga staan als je iets wilt zeggen.
9. Er wordt gedebatteerd over 3 stellingen, per stelling 5 minuten debattijd.
10. Geef het woord aan de woordvoerder van fractie Blauw.
11. Laat leerlingen van de andere fracties vragen stellen, of argumenten aanvoeren. Alle leerlingen uit fractie Blauw mogen antwoord geven.
12. Na 5 minuten is de debattijd om en is het tijd voor de volgende fractie.
13. Als alle drie de stellingen besproken zijn is het tijd voor de stemming: Wat was de beste stelling van de dag?

1. Wie schrijft de tekst van de troonrede?
De minister-president in overleg met de ministers.
2. Waarom heet het de troonrede?
Omdat de koning op een troon zit terwijl hij het voorleest.
3. Bekijk op www.derdekamer.nl de interactieve plattegrond van het Binnenhof. Hoe heten de gebouwen bij de nummers op de foto?
  1. Ridderzaal
  2. Eerste Kamer
  3. Tweede Kamer
4. Wie schrijft de Miljoenennota?
De minister van Financiën.
5. Wat staat er in de Miljoenennota?
In de Miljoenennota staan de belangrijkste plannen van de regering op een rijtje. Ook staat er waarom de regering geld aan die plannen wil uitgeven.
6. Wat wil dat precies zeggen, volksvertegenwoordiging?
Dat is een groep mensen die gekozen is door de inwoners van het land, en die namens hen beslissingen neemt.

2

Antwoorden thema 2

10 minuten: Introductie

1. Vraag aan de leerlingen: Wie is volgens jullie de baas van Nederland?
2. Bekijk klassikaal het filmpje 2: Wie is de baas?
Ga naar www.derdekamer.nl › Filmpjes › Filmpjes bij het lespakket

15 minuten: Handboek Politiek

3. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van www.derdekamer.nl › Hoe werkt de politiek?
4. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 6 van Thema 2 in het Handboek Politiek te maken.

Tip:

Als u voldoende tijd heeft kunt u leerlingen het spel 'verschillen memory' laten spelen op de website. Ga naar www.derdekamer.nl › Spelletjes › Verschillen memory

5 minuten: Nakijken

5. Bespreek klassikaal de antwoorden.

10 minuten: Voorbereiding debatspel

6. Het debatspel van vandaag verloopt hetzelfde als gisteren, met een verschil: ledere fractie mag nu zelf een stelling bedenken waarover ze willen debatteren. Lukt het niet om een stelling te bedenken? Dan kunt u de groepjes alsnog een stelling toewijzen.
7. Schrijf de drie gekozen stellingen op het bord.

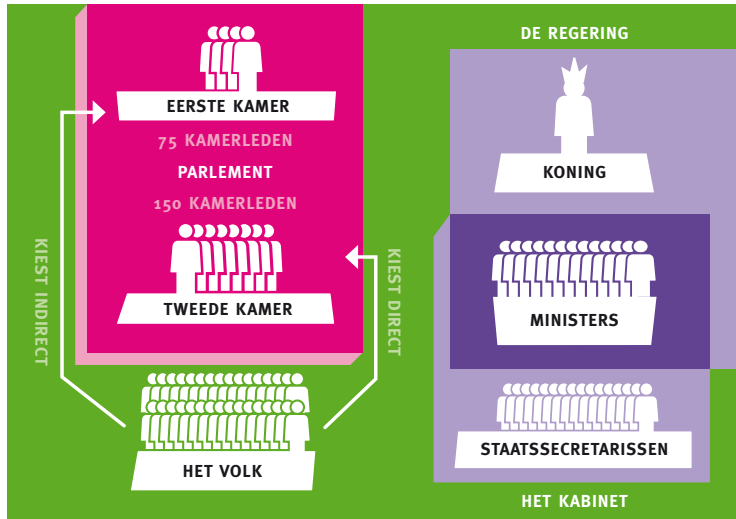
1. Democratie betekent dat het volk beslist. Maar als alle 17 miljoen inwoners van Nederland dat samen zouden doen, dan zou het een bende worden. Daarom kiezen we een aantal mensen die namens het Nederlandse volk besluiten mogen nemen. Deze mensen zitten in:
De Eerste Kamer en de Tweede Kamer.
2. Wat zijn de twee belangrijkste taken van de Tweede Kamer?
  - a. (Zelf) wetten maken.
  - b. De regering controleren.
3. Waarom is het belangrijk dat Kamerleden goed weten wat er gebeurt in Nederland?
Dan kunnen de Kamerleden beter controleren of het kabinet de plannen goed uitvoert. En daardoor weten ze beter wat mensen in het land willen, en kunnen ze beter beslissingen nemen.
4. Wat zijn de twee belangrijkste taken van de Eerste Kamer?
  - a. Goedkeuren of afkeuren van wetsvoorstellen.
  - b. Controleren van de regering.
5. Noem drie verschillen tussen de Eerste Kamer en de Tweede Kamer.

Eerste Kamer	Tweede Kamer
75 leden	150 leden
Vergaderen één dag in de week plenair	Vergaderen 3 dagen in de week plenair
Parttime politici	Fulltime politici
Groene bankjes	Blauwe stoelen
Historische vergaderzaal	Moderne vergaderzaal
Kamerleden zitten tegenover elkaar in de plenaire zaal.	Kamerleden zitten in een halve ronde cirkel in de plenaire zaal.
Geen recht van amendement	Recht van amendement: het recht om wijzigingen aan te brengen in een wetsvoorstel.
Geen recht van initiatief	Recht van initiatief: het recht om zelf wetsvoorstellen in te dienen.
De Eerste Kamer houdt zich bezig met de hoofdlijnen van het beleid.	De Tweede Kamer houdt zich bezig met dagelijkse politiek.
Geen wekelijks vragenuurtje	Beantwoording van mondelinge vragen tijdens het wekelijkse vragenuurtje op dinsdag

Antwoorden thema 2 (vervolg)

6. Ga naar www.derdekamer.nl › Spelletjes › Hoe werkt de politiek

Maak de puzzel op de website en vul daarna de woorden in op de juiste plek in het schema op bladzijde 24: Eerste Kamer, koning, Tweede Kamer, ministers, staatssecretarissen, het volk.

7. Zoek de verschillen.

3 Verkiezingen

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal het filmpje Dag 3: Verkiezingen? Ga naar www.derdekamer.nl › Filmpjes › Filmpjes bij het lespakket.

15 minuten: Handboek Politiek

2. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van www.derdekamer.nl › Hoe werkt de politiek.
3. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 6 van Thema 3 in het Handboek Politiek te maken.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

30 minuten: Voorbereiding en debatspel

5. Het debatspel van vandaag verloopt hetzelfde als gisteren, met weer één verschil: In het Handboek Politiek schrijven leerlingen niet alleen argumenten voor hun standpunt op, ze bedenken ook alvast welke vraag of opmerking ze zouden kunnen krijgen van andere partijen.
6. Stem aan het einde van het debat weer over de beste stelling van vandaag.

Antwoorden thema 3

1. Hoe oud moet je zijn om in Nederland te mogen stemmen?
18 jaar of ouder.
2. Stemmen in Nederland is niet verplicht. Vind jij het belangrijk dat mensen gaan stemmen? Waarom? Eigen antwoord.
3. Wat is een lijsttrekker?
De persoon die in verkiezingstijd bovenaan de kandidatenlijst van een politieke partij staat en de partij aanvoert.
4. Waarom zijn er verschillende politieke partijen in Nederland?
Omdat niet iedereen hetzelfde belangrijk vindt of dezelfde doelen wil bereiken. Er zijn verschillende partijen die allemaal andere ideeën hebben over hoe het land bestuurd moet worden.
5. In de Eerste Kamer en Tweede Kamer zitten mensen van verschillende politieke partijen. Noem bij iedere partij een Kamerlid.
Voor een actueel overzicht van de leden zie: www.derdekamer.nl, www.eerstekamer.nl of www.tweedekamer.nl.
6. Na verkiezingen wordt er een nieuw kabinet gevormd. Alle ministers mogen dan samen op de foto. Wie staat er nog meer op die foto?
De koning.

10 minuten: Introductie

1. Bekijk klassikaal het filmpje Dag 4: Democratie
Ga naar www.derdekamer.nl › Filmpjes › Filmpjes bij het lespakket.

15 minuten: Handboek Politiek

2. Voor dit thema moeten leerlingen gebruik maken van www.derdekamer.nl › Dossiers › Geschiedenis van de Nederlands democratie.
3. Geef leerlingen 15 minuten de tijd om de opdrachten 1 t/m 4 van Thema 4 in het Handboek Politiek te maken.

5 minuten: Nakijken

4. Bespreek klassikaal de antwoorden.

15 minuten: Voorbereiding Slotdebat

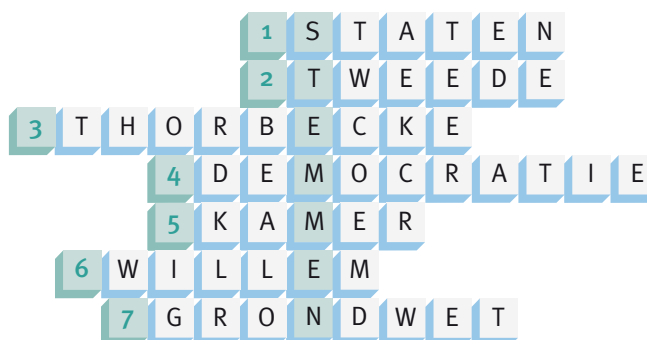
5. Vandaag is het tijd voor het slotdebat. Met dit debat kan de klas meedoen aan de wedstrijd en een finaleplek in de echte Eerste Kamer winnen (zie pagina 3 in deze handleiding voor meer info). De leerlingen gaan in het slotdebat nog één keer met elkaar in de debat, over de stelling waarover zij de afgelopen dagen het beste gedebatteerd hebben.
6. Schrijf alle stellingen op het bord (of projecteer ze met de beamer) waarover de afgelopen dagen gedebatteerd is.
7. Laat de leerlingen stemmen over de stellingen. Iedereen mag één keer stemmen. Welke stelling krijgt de meeste stemmen?
8. De leerlingen moeten nu het debat nog een keer voorbereiden door de vragen in hun werkboekje te beantwoorden. Hier vullen ze alle argumenten, vragen en tegenargumenten in.

15 minuten: Slotdebat in de klas

9. Met een verslag van het slotdebat kunnen de leerlingen meedoen aan de wedstrijd.
10. Een leerling mag als woordvoerder de stelling introduceren. Vervolgens gaan de leerlingen met elkaar in debat over de stelling.

1. Wie was de eerste Nederlandse koning?
Koning Willem I.
2. Wie bedacht de nieuwe Grondwet?
Johan Rudolph Thorbecke.
3. In welk jaar kreeg Nederland een Eerste Kamer en een Tweede Kamer?
In 1815.
4. In welk jaar kregen vrouwen stemrecht?
In 1919.

Kruiswoordpuzzel

1. Hoe noemen we de Eerste en Tweede Kamer samen? ... Generaal
Staten
2. Welke Kamer wordt sinds 1848 door het volk gekozen?
Tweede
3. Wie schreef de nieuwe Grondwet?
Thorbecke
4. Hoe noem je het als het volk de baas is?
Democratie
5. De koning benoemde tot 1848 de leden van de Eerste...
Kamer
6. Wat was de voornaam van de eerste Nederlandse koning?
Willem
7. Welke wet moest in 1848 veranderd worden?
Grondwet

Welk woord lees je in de gekleurde balk?
Stemmen

www.derdekamer.nl

De Derde Kamer lespakket 2

Bij het lesprogramma hoort ook een ondersteunende website: www.derdekamer.nl. Op deze website vinden leerlingen informatie over de Nederlandse parlementaire democratie. Wat zijn de taken en rechten van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer? Hoe komt een wet tot stand? En wat gebeurt er allemaal op Prinsjesdag? Aan de hand van de website kunnen leerlingen de vragen beantwoorden in hun Handboek Politiek.

Wil je het debatspel van de Derde Kamer nog een keer spelen? Of graag eens een ander accent leggen? Bestel dan het tweedelespakket van de Derde Kamer. Dit tweede deel van het lesprogramma heeft dezelfde opbouw als deel 1, maar gaat dieper op de onderwerpen in. Bestellen? Kijk op www.derdekamer.nl. Het lesmateriaal is ook te downloaden.

Spelletjes

Op de website staan ook spelletjes, zoals 'Van plan tot wet' en 'Verschillen memory'. De website is het gehele jaar te gebruiken, zowel in de klas als thuis (bijvoorbeeld bij het voorbereiden van een spreekbeurt of het maken van een werkstuk).

Van plan tot wet

Hoe maak je een wet? Laat leerlingen het zelf ontdekken met het interactieve spel 'Van plan tot wet'. Bij dit spel volgen leerlingen de route die een wetsvoorstel aflegt. Van de ministerraad en de Tweede Kamer langs de Eerste Kamer en de koning. Onderweg beantwoorden de leerlingen vragen. Zijn al hun antwoorden goed? Dan wordt het wetsvoorstel aangenomen.

Verschillen memory

Met het spelletje Verschillen memory ontdekken leerlingen de verschillen tussen de Eerste Kamer en de Tweede Kamer. Het doel is de kaartjes zo snel mogelijk bij elkaar te zoeken.

Colofon

Derde Kamer der Staten-Generaal is een initiatief van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, in samenwerking met ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat. Voor vragen en opmerkingen, mail, bel of schrijf de redactie.

Redactie Derde Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA Den Haag
070 - 3129 200
redactie@derdekamer.nl

Fotografie: Hans Kouwenhoven

Disclaimer

Aan het lespakket Derde Kamer der Staten-Generaal kunnen geen rechten worden ontleend. Niets uit deze uitgave (het lespakket en website) mag worden vervaelvoudigd of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van de Staten-Generaal.

Uitgave 2016

DH1-2016